

vo NDU im. M. Hoholya, DS Milanik. 141 s. (in Ukrainian).

3. Dreshpak V. 2007. Symvoly derzhavnoyi vlady i symvoly derzhavnoho upravlinnya: spil'ne ta vidminne. [Symbols of state power and symbols of state administration: common and distinctive]. Article (in Ukrainian).

4. Zyl' A. 2009. Narodoznavets'. Pavlo Chubyns'kyi i yoho doba. [People's connoisseur. Pavlo Chubinsky and his period] Article. K.: TOV «Kazka». (II) 399 s. (in Ukrainian).

5. Kuzyk A. 2012. Rozdumy nad svyatom ukrayins'koyi derzhavnosti [Elektronnyy resurs]. Ukrayins'ka pravda; Istorychna pravda. Retrieved from URI (in Ukrainian).

6. Larin S. 2016. Sutnist' ta zmist ponyattya «natsvonal'ni tsinnosti» v konteksti suchasnykh doslidnyts'kykh pidkhodi. [The essence and content of the concept of "national values" in the context of modern research approaches]. Article. Visnyk NADU pry Prezydentovi Ukrayiny. Vypusk 2. Kyiv. S. 44-49 (in Ukrainian).

7. Nayd'onov O. Natsionalna ideya yak potuzhnyy faktor konsolidatsiyi ukrayins'koho suspil'stva. [National idea as a powerful factor in the consolidation of Ukrainian society]. Article (in Ukrainian).

8. Serhiychuk V. 1992. Natsional'na symbolika Ukrayiny: nauk.-khudozh. [National Symbols of Ukraine: scientific and art book]. Article. Kn. K.: Veselka, 1992. 109 s. (in Ukrainian).

9. Sorochuk L. 2009. Ukrayinoznavcha osnova fol'klorno-etnografichnykh zapysiv Pavla Chubyns'koho. [Ukrainian-based foundation of folklore and ethnographic records by Pavlo Chubinsky]. Tezy. Tezy dopovidey VI Mizhnarodnoyi naukovoyi konferentsiyi «Ukrayins'ka kul'tura v istorychnomu rozvytku ta derzhavotvorenni». Kyiv, 2009. S. 4-5 (in Ukrainian).

10. Tyshchenko Y., Symonenko I., Chupriy L. Optimization of the system of public holidays in Ukraine in the context of forming the national consciousness of the Ukrainian people. [Natsional'nyy instytut stratehichnykh doslidzhen']. Retrieved from URI. <http://old.niss.gov.ua/monitor/juni08/04.html> (in Ukrainian).

11. Fesenko H. 2016. Kul'tura yak chynnyk konsolidatsiyi natsiyi. [Culture as a factor in the consolidation of the nation. (On the example of national holidays of Slovenia and Ukraine)]. Article. Ukrayinoznavchyy al'manakh. Vypusk 19. Kyiv, S. 93-98 (in Ukrainian).

12. Shporlyuk R. 2013. Formuvannya modernoyi natsiyi: Ukrayina. Rosiya. Pol'shcha. [Culture as a factor in the consolidation of the nation. (On the example of national holidays of Slovenia and Ukraine)]. Article. Pereklad z anhliys'koyi Heorhiya Kas'yanova, Mykoly Klymchuka, Mykoly Ryabchuka ta in. K.: DUKH I LITERA. 2013. 552 s. [Formation of modern Nation: Ukraine. Russia. Poland] (in Ukrainian).

УДК 168.5224:[305:140.8(477)]

Юлія Стребкова

ДОСЛІДЖЕННЯ УЯВЛЕНЬ СТУДЕНТСТВА ПРО СУЧАСНУ УКРАЇНСЬКУ ЛЮДИНУ (ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ)

Анотація. Обґрунтована необхідність міждисциплінарного трансферу експериментальних даних у гендерних дослідженнях. Розглянуто можливість емпіричного соціально-філософського дослідження. Доведена цінність діагностичного малюнка для соціально-філософських досліджень гендерної взаємодії. Описана експериментальна постановка гендерної дилеми. З'ясовано, що застосування описаної методики знімає біполярність і протиставлення чоловічих та жіночих якостей.

Вперше були застосовані проєктивні малюнкові техніки для дослідження гендерних аспектів української людини. Робота містить приклади малюнків та опрацьовані кількісні дані у вигляді діаграм. Узагальнено результати гендерного дослідження соціальних смислів та соціальної структури українського соціуму. Доведено, що уявлення про українську людину є гендерно деформованими. Стверджується, що такі викривлені уявлення про жінок у суспільстві значно ускладнюють розробку державної політики і негативно позначаються на вирішенні суспільно-важливих завдань. Виявлено небезпеку, що і в майбутньому інтелектуальна, політична та економічна еліта не буде спроможною відповісти на виклики суспільства, бо орієнтується на уявлення, що не відповідають дійсності.

Зазначено необхідність перегляду застарілих шкільних тестів, педагогічних і психологічних методик, що формують у дитинстві викривлене уявлення про людину.

Ключові слова: гендерні дослідження, гендерна дилема, проєктивні методики, діагностичний малюнок, символи.

Julia Strebkova

RESEARCH OF REPRESENTATIONS OF STUDENTS ABOUT MODERN UKRAINIAN HUMAN (GENDER ASPECTS)

Abstract. The article represents the results of a 5-year research using the method "Draw a modern Ukrainian human". The study involved students of the National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Polytechnic Institute": Institute of Mechanical Engineering, Faculty of Sociology and Law, Faculty of Chemical Engineering and Printing and Publishing (different years of study). Both STEM and social and humanitarian subjects were represented: "Engineering Mechanics", "Mechanical Engineering", "Chemical

Technology", "Packaging production technology", "Publishing and Editing", "Sociology", "Administrative Management" and other. In total, more than five hundred student works were analyzed.

This article focuses on the gender aspects of this study. For the first time in Ukrainian studies projective drawing techniques were used to study the gender aspects of a Ukrainian person. The value and described diagnostic picture for the social-philosophical studies of gender interaction is proved. The experimental formulations of the gender dilemma are described. It has been found out that the application of the described method removes bipolarity and opposition of male and female qualities. The paper contains examples of drawings and processed quantitative data in the form of diagrams. The results of gender research, of social meanings vs social structure of Ukrainian society, are generalized. It is proved that the concept of a Ukrainian person is gender-deformed.

The obtained data confirm the results of previous studies in terms of the spread of stereotypical representations. For example, there are illustrations of beautification, works for the sake of beauty, oniomania, experiences of the inadequacy of one's own physicality with cultural standards and aesthetic ideals. There were no correlation between the number of girls surveyed and the number of human images of a woman. Revealed that the characters of our time, such as appliances and brands, found both male and female images. Among the painted Ukrainian symbols the most common are the trident, flag and embroidered shirt, which are both in male and female images. Wreaths are often combined with modern women's clothing. This confirms Ukrainian authors' studies results, that the symbolism of Ukrainian clothing is a vivid illustration of the development and transformation of worldview imaginations of the Ukrainian people.

Specified is need of revising the old school tests and pedagogical and psychological methods that form a child's distorted perception of a person.

Keywords: *gender studies, gender dilemma, projective methods, diagnostic picture, symbols.*

Міждисциплінарність ґендерних досліджень спонукає до аналізу та синтезу різного роду теорій. Предметна область прикладних ґендерних досліджень є надзвичайно широкою, а ґендерна взаємодія постає об'єктом дослідження різних наук. Обсяг наукових знань про людину стрімко зростає, а в опрацюванні різноманітної інформації важлива роль відводиться образним і візуальним формам. Проте, розмитість та глибока вкоріненість у ментальності уявлень про людину створюють певні труднощі їх експериментального дослідження.

Обґрунтування дослідження та вибір методології. Популярними методами візуальної соціології наразі є спостереження, фото- та відеоінтерв'ю, історичні візуальні дослідження, візуальний контент-аналіз (кількісний, якісний), візуальна анкета, відео аналіз тощо. Малюнкові техніки здебільшого використовуються у педагогіці та психології для арт-терапії, як діагностичний, тестовий та корекційний засоби. Ґендерну соціологію візуальної сфери у ХХ ст. активно розробляла плеяда європейських і американських авторів. Серед сучасних українських дослідниць варто відзначити роботи Л. Малес, О. Совенко (Супруненко), І. Чудовської-Кандиби, С. Котової-Олійник, Н. Гапон (візуальні репрезентації ґендерних відносин у рекламі) та Л. Буланової-Дувалко (феномен фемінності у сучасній культурі). У сучасних дослідниць популярним є психоаналітичний підхід до тлумачення малюнку. Асоціативний експеримент як проективний метод дослідження сенсів, змістів та символів застосовували А. Абрамс, Ф. Гальтон, В. Вундт, К. Юнг, М. Вертгеймер, Д. Кляйн та ін. Експериментальні методики для дослідження семантичних зв'язків між окремими предметами і явищами та відображення об'єктивної дійсності у свідомості людини використовуються здебільшого у ґендерній лінгвістиці. Ряд авторів М. Дзукаревич, Е. Соколова, Н. Гриньова, Т. Флоренська, Л. Франк зазначають, що проективні методики можуть бути валідними та надійними для вивчення соціально-

перцептивних характеристик, але у межах психології складно стандартизувати процедуру, аналіз та інтерпретацію проективних методик.

Методики «Намалюй людину» розроблені та опрацьовані Ф. Гудинаф, О. Венгером, К. Маховер і Г. Харрісом є прикладом класичних проективних методик дослідження особистості. Проте нас будуть цікавити, у першу чергу, не психологічні, а символічно-культурні та ґендерні аспекти таких методик.

Уявлення про українську людину досліджувались здебільшого у роботах етнографів, етнологів та українознавців. Українські рефлексії філософсько-антропологічного змісту розробляли Ю. Шевельов, Є. Маланюк, М. Шлемкевич (загублена українська людина), О. Кульчицький (український персоналізм), С. Грабовський (виклики і відповіді ХХ століття та українська людина) та ін.

Проективні малюнкові техніки для ґендерних досліджень ідентичності української людини досі не використовувались. Н. Буркало, І. Грабовська, О. Кікінежді, О. Кізь, О. Кісь та інші відзначають вплив етнокультурних чинників на формування статево-рольової ідентичності особистості.

Зауважимо, що саме філософія виконує інтегративно-методологічну функцію по відношенню до галузевих ґендерних досліджень. Ґендерний аналіз підсистем, компонентів і елементів існування соціальної дійсності в їх координаційній залежності є напрямком соціальної філософії. Поєднання знань із соціології, історії, антропології, педагогіки, психології, зокрема соціальної психології, потребує особливого методологічного апарату. Взаємозв'язок емпіричного та теоретичного рівнів ґендерних досліджень також лежить у філософській площині. Філософія статі та ґендеру на разі являє собою неосяжний простір думок і концепцій. В українському дискурсі як методологія пізнання чоловічого та жіночого була представлена метаантропологія Н. Хамітова. Проте за визначенням автора це скоріше форма осмислення сучасної філософської антропології, ніж

система наукових методів дослідження. Натомість у розпорядженні ґендерної психології та соціології є широкий спектр методів і методик. Погоджуючись із думкою українських авторок М. Скорик, Л. Малес, Т. Дороніної та ін. про часте недотримання стандартів науковості у ґендерних дослідженнях цих галузей, зазначимо необхідність міждисциплінарного трансферу експериментальних даних і методик.

Погоджуємось із С. Котовою-Олійник, яка зазначає, що дослідження візуальних образів у сучасній культурі відкриває нові аналітичні можливості для дослідження суспільства, зокрема, для розкриття внутрішніх механізмів формування культури шляхом розгадування репрезентованих у візуальному полі метафор статі і викриття їхньої прихованої (фалогоцентричної) логіки [5]. Отже, можна стверджувати, що малюнкові методики можуть бути використані для соціально-філософських ґендерних досліджень.

Хронологічні межі дослідження. У 2011 р. було розроблено методику «Намалюй сучасну українську людину», а у лютому 2012 р. було проведено перше опитування. Значна увага приділялась дослідженню динаміки уявлень про українську людину, що пов'язана із подіями 2013-2014 рр. і російською військовою агресією. Проте цей матеріал буде представлено окремо, у даній статті наведено ґендерний аналіз робіт 2012-2017 рр.

Опис групи респондентів. Хоча більшість авторів описує студентську молодь як специфічну соціально-вікову групу, складно не погодитись із думкою історика І. Посохова, що чітких ознак студентської субкультури у конкретний історичний період, визначення факторів та етапів її еволюції зазвичай не дається, а окремі зауваження із цього приводу не дозволяють створити цілісне уявлення про студентську спільноту певного періоду. Зауважимо, що в цілому роботи студентства суттєво не відрізнялись від аналогічних малюнків інших респондентів. Свого роду «контрольною групою» виступали респонденти з різними демографічними характеристиками: статтю, віком (від 5 р. до 70) р., родом занять, освітою тощо¹.

У дослідженні брали участь студенти Національного технічного університету України «КПІ ім. Ігоря Сікорського»: Механіко-машинобудівного інституту, Факультету соціології і права, Хіміко-технологічного та Видавничо-поліграфічного факультетів. Різних років навчання: 1-4 курсів бакалаврату та 1-2 років навчання у магістратурі; середній вік опитаних близько 19 років. Представлені як STEM- спеціальності, так і соціально-гуманітарні: «Інженерна механіка», «Технологія машинобудування», «Хімічна технологія», «Технологія пакувального виробництва», «Видавнича справа та

редагування», «Соціологія», «Адміні-стративний менеджмент» та ін.

За місцем проживання серед студентів були як сільські, так і міські жителі різних регіонів України. В опитуванні брали участь іноземні студенти: 9 студентів із 6 різних країн. Їхні роботи не вирізняються з поміж інших, а така незначна кількість робіт не дає можливості аналізу. Етнічна належність опитуваних не досліджувалась, проте серед студентів були етнічні росіяни з числа переселених із тимчасово окупованих територій.

Всього опитано 516 осіб, з них 199 (38,6%) жіночої статі, 295 (57,2%) чоловічої, 22 (4,3%) – стать не зазначали. Невизначеність статі не варто трактувати однозначно, оскільки не було передбачено бланку для малюнка, дані про свою стать та інші ідентифікатори (дата, група, вік, спеціальність, тощо) респонденти вносили з голосових підказок. Це було зроблено цілеспрямовано, щоб не акцентувати статеву чи ґендерну тематику.

Актуальність і опис методики. На сьогодні інтерпретації психографічних тестів – це фактично перетин авторських дослідницьких підходів і популярних міждисциплінарних концептів [4;1;6]. О. Супруненко, досліджуючи смисловий соціально-економічний простір сучасних українців стверджує, що й досі «продовжує існувати набір дихотомічних ролей і відповідних смислів» [12, с. 55]. Важливим є те, що застосування описаної методики знімає біполярність і протиставлення чоловічих та жіночих якостей, проте ставить опитуваних перед ґендерною дилемою. У способах вирішення ґендерної дилеми, на нашу думку, можна дослідити ґендерні деформації, зокрема, підміну антропоцентризму андроцентризмом.

За даними О. Кікінежді, в Україні досі використовується тест ступеня шкільної зрілості А. Керна-Я. Йерасика (Kern A., Jirasek J.) у якості методики визначення готовності дитини до шкільного навчання. За цим тестом дитині пропонується намалювати у якості людини саме чоловіка: «На запитання дитини, чи можна намалювати «тьотю», пояснюємо, що оскільки всі малюють «дядю», то і вона повинна робити те ж саме. Якщо ж хтось почав малювати жіночу фігуру, то треба дозволити йому завершити цей малюнок, а потім усе-таки запропонувати на малюнкові зобразити чоловічу фігуру» [8].

У нашому експерименті студенти не знали, що будуть досліджуватись саме ґендерні аспекти і що викладачка, загалом, очікувала побачити на малюнку. Пропонувалося намалювати «сучасну українську людину». Стверджувалось, що опитування фактично анонімне «і ніякі секрети особистості авторів не будуть розголошені», проте більшість опитуваних вказали свої дані. На виконання роботи відводилось не більше 20 хвилин і зазначалося, що художні здібності авторів не будуть оцінюватись, не має правильних чи неправильних робіт і всі

¹ Роботи порівнювались із малюнками учасників літньої школи у місті Одеса, 2016 р.

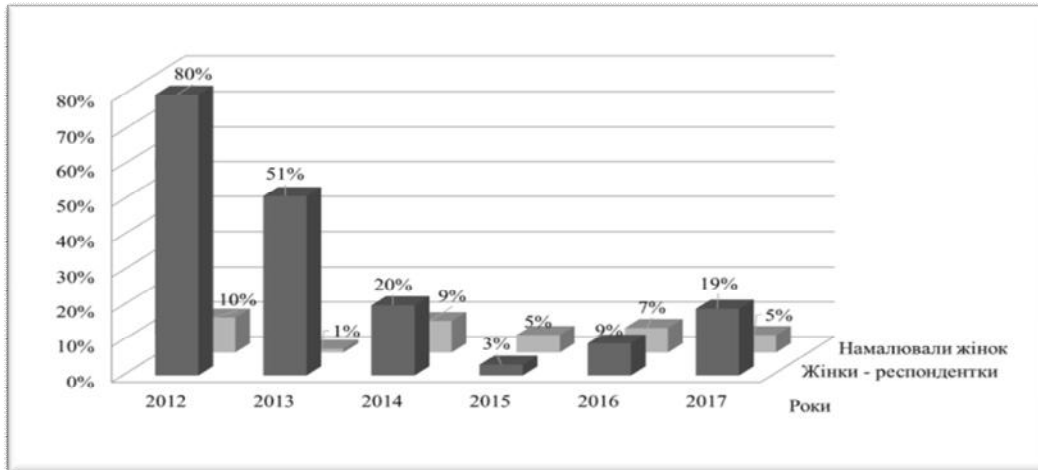
отримають однаковий бал за участь. Для постановки ґендерної дилеми уточнювалось, що потрібно намалювати саме одну людину, якою ви її собі бачите, уявляєте. Як і у більшості методик такого типу під час малювання варто уникати зайвих коментарів, зауважень і відповідей на запитання.

Результати дослідження та інтерпретація даних. Переважна більшість робіт одно-, двоколірні, фактично виконані у чорно-білому форматі. Кольорові вставки мають не більше 5% робіт. Майже всі вони на прапорах: більшість жовто-блакитна (синя), три роботи з чорно-червоним кольором прапорів. У деяких роботах кольори прапора підписані.

є малюнок, на якому зображено наполовину чоловіка, наполовину міфічну істоту з рогами і хвостом.

Релігійні символи є на незначній кількості малюнків. На 3-х малюнках зображені хрести, на 2-х - церковні бані з хрестами, хрестик у вигляді прикраси є на деяких жіночих зображеннях, що в сумі не перевищує 3% від загальної кількості робіт. Зауважимо, що їх не можна однозначно трактувати як символи православ'я, оскільки зображення більше схожі на знаки та символи, що є небезпечними для християн [14]. На малюнках були також руни, що потребує подальшого релігієзнавчого дослідження.

Не виявлено ґендерної розбіжності у розмірах

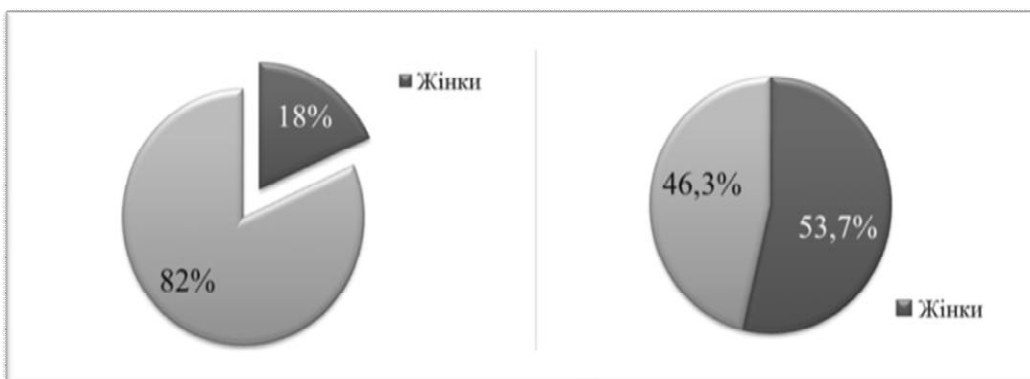

Хоча не рекомендувалось щось описувати, багато робіт містила коментарі, гасла, надписи. Не було відверто девіантних малюнків [2], хоча такі зображення, зокрема, з відокремленими кінцівками, частинами тіла, статевими органами тощо були намальовані на партах у аудиторіях, де проводились опитування. На одній роботі початку 2017 р. у нижньому правому куті в якості сучасної людини було зображено невеликий надгробок з надписом R.I.P.

Вихід із ґендерної дилеми. 35 опитуваних зобразила декількох осіб. На 12-ти роботах (2,3%)

паперу для малювання, характері використання простору аркуша та реалістичності фігур. Неантропоморфні малюнки: схеми та абстракції майже всі виконані юнаками. Схематичні антропоморфні зображення без статевих ознак, як правило, мають чоловічу ґендерну атрибутику або підписані як чоловічі.

Зауважимо, що майже всі опитувані зображали ґендерні, а не статеві ознаки: зачіска, одяг, прикраси. Виняток становлять хіба що такі вторинні статеві ознаки як вуса, борода та

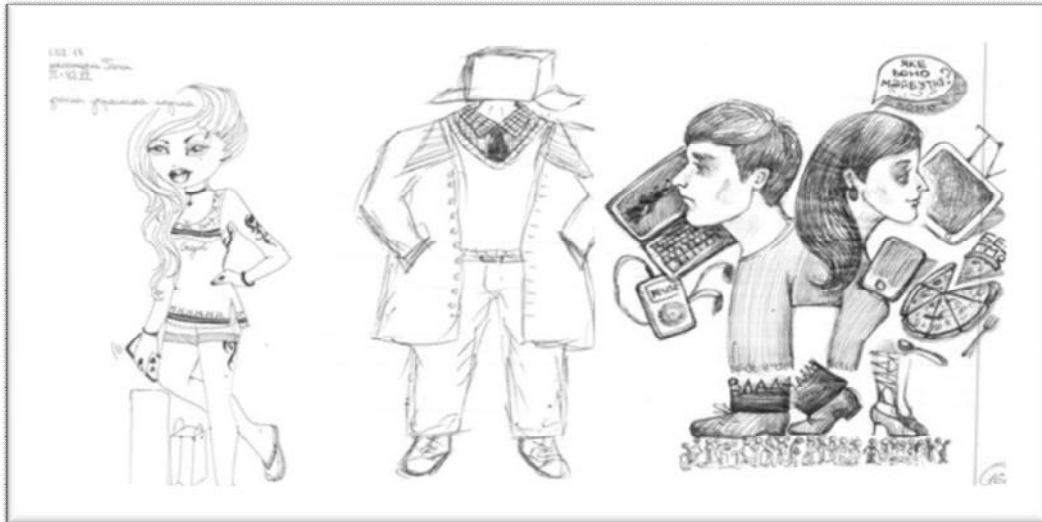

зображена сім'я, діти. Більше 10-ти малюнків складаються з двох половинок: чоловіча і жіноча, різні обличчя, «як було і є зараз», чоловік у двох образах: захисника і офісного працівника, чоловік у літньому та зимовому одязі, тощо. Серед таких робіт

рослинність на ногах у чоловіків. Чуб зображений на більшості схематичних чоловічків. Груди виділялись на невеликій кількості підкреслено фемінних жіночих зображень.

На 56 малюнках (36 з них намальовані чоловіками) складно визначити статеву чи ґендерну належність або зображення не антропоморфне. Чоловіки майже завжди зображали у якості людини

нездоровий малорухливий спосіб життя, на деяких чоловічих зображеннях - велике пузо. Натомість жінки на більшості зображень підкреслено красиві: з тонкою талією, довгими ногами, у взутті на підборах,

чоловіка. Лише 7 хлопців намальовали у якості людини – жінку. Серед дівчаток цей показник трохи вищий.

Як видно з діаграми, не виявлено кореляції між кількістю опитаних дівчат і кількістю зображень людини жінкою. Варто зазначити цікаву особливість: якщо завдання було сформульоване українською мовою, а не російською, кількість дівчат і жінок, які зображують людину жінкою, зростала. На нашу думку, це пов'язано із ґендерною системою суспільства, а саме, комплементарною формою патріархату в Україні [11] та більш жорсткою домінаційною – у Росії. Кількість жіночих зображень у хлопців була незначною в обох випадках і не перевищувала 1% чоловічих робіт.

Загалом, досліджуючи соціальні смисли vs соціальна структура українського соціуму [13] можна стверджувати, що уявлення про українську людину є ґендерно деформованими.

Уявний ґендерний розподіл і реальний склад населення України:

Таке викривлене уявлення про жінок у суспільстві значно ускладнює розробку державної політики і негативно позначається на вирішенні суспільно-важливих завдань. Небезпека криється ще й у тому, що на студентство покладається роль майбутньої інтелектуальної, політичної, економічної еліти, яка має бути спроможною відповісти на виклики суспільства (Н. Авер'янова, І. Бех, В. Кремень, О. Пономарьов, В. Троян, О. Чубарева та ін.).

Часто на малюнках зображена їжа: борщ, сало, солодощі. На малюнках присутні тварини: коти, собаки, свині.

Процес куріння, цигарки та алкоголь супроводжує багато чоловічих і схематичних антропоморфних зображень. Вік чоловіків на малюнках складно визначити, хоча значна кількість зображена у молодіжному одязі. Зображено

майже всі з довгим волоссям, у гарному вбранні та з прикрасами. Деякі - з гантелями та іншими фітнес-атрибутами, у коментарях - догляд за собою. Жіночі образи, за малим винятком, підкреслено молоді. Такі ілюстрації б'ютифікації, праці заради краси, оніоманії (шопоголізму), переживання невідповідності власної тілесності культурним стандартам та естетичним ідеалам підтверджують висновки, наведені у дисертаційному дослідженні Л. Буланової-Дувалко.

В образах поєднуються клопіт, влада, гроші, успішність і бренди. Портфелі та авто як символ посади і влади є на багатьох чоловічих малюнках і лише на деяких жіночих. Лише чоловіки зображені за роботою. Жіночі зображення часто з порожніми руками, що традиційно інтерпретують як прояви комунікативних розладів особистості авторок [2]. На нашу думку, це свідчення відсутності зв'язку предметної діяльності із світом успішної жінки; своєрідний символ бездіяльності та паразитичного способу життя.

Д. Севостьянов вважає, що цінність діагностичного малюнка полягає саме у зображенні символів, адже символи проникають у зображення несвідомо, людина мимоволі розкриває у малюнку свій внутрішній світ, виражений у символах [7]. Можна стверджувати, що не буває символів без ідей, а ідеї завжди потребують символів. Символи сучасності є як на чоловічих, так і жіночих зображеннях.

Символіка та назви брендів зустрічаються на багатьох малюнках. Найчастіше зустрічаються логотип і техніка Apple Inc: I-pad, I-Phone та бренди одягу, близько 10% всіх малюнків. 142 роботи (27,5%) містять зображення техніки (більше 200 малюнків), символіку та написи: ТБ, комп'ютер, Wi-Fi зв'язок, Інтернет, соціальні мережі тощо. Велика кількість малюнків із телебаченням і засобами зв'язку ілюструє відомий вислів: якщо подія не висвітлена у

електронних (цифрових) ЗМІ – вона не відбулась [3, с. 13]. Є декілька малюнків із телевизором, коробкою та смартфонами замість голови. Близько 40% жінок зображені із технікою. Найбільше зображень із смартфонами або мобільними телефонами, плеєрами, планшетами. Не очікуваною і потребує подальшого вивчення, є відсутність на жіночих малюнках типових для дитячих книжечок предметів побуту, що символізують хатню роботу.

Серед українських символів найчастіше зображується герб, прапор і вишиванка, що є як на чоловічих, так і жіночих образах. Віночки часто поєднуються із сучасним жіночим одягом. Це підтверджує результати досліджень українських авторок Л. Сорочук, С. Бойко, Н. Понікаровської, М. Маєрчик та ін., що символізм українського одягу виступає яскравою ілюстрацією розвитку і трансформації світоглядних уявлень українського народу [9].

Висновки та рекомендації. Новітні методи гуманітарних наук, узагальнені та осмислені у філософському дискурсі, сприяють розвитку ґендерної теорії, а вирішення суспільно-важливих завдань потребує досліджень ґендерної взаємодії. Зв'язок сутнісного, наявного, бажаного, уявного та належного є важливою складовою світогляду людини та суспільного життя і вимагає оновленого інструментарію для дослідження. Описану в дослідженні методику можна застосовувати для соціальної діагностики побутуючих ґендерних стереотипів і їх динаміки. Результати дослідження можуть бути використані для вирішення завдань психологічної практики, навчально-виховного процесу, соціальної та політичної психології, PR-технологій, соціальної роботи, рекламістики та журналістики.

1. Буркало Н.І. Вплив етнокультурного чинника на формування статеворольової ідентифікації особистості / Н. І. Буркало // Актуальні проблеми психології. – Т. 10. Вип. 11. – К. : Главник, 2009. – С. 85–94.

2. Венгер А.Л. Психологические рисуночные тесты: Иллюстрированное руководство. – М. : ВЛАДОС-ПРЕСС, 2003. – 160 с : ил.

3. Грабовський С. Соціокультурні норми у вимірах постмодерної доби / С. Грабовський // Університетська кафедра. - 2014. - № 3. - С. 7-26.

4. Грабовська І. М. Соціокультурні типи "української людини" та їх поведінкові виявлення / Ірина Грабовська // Календар-щорічник "Українознавство-2008". – К., 2007. – С. 88 – 95.

5. Котова-Олійник С. В. Візуальні репрезентації ґендеру в культурі: теоретичні та методологічні підходи до вивчення проблеми. Вісник Житомирського державного університету. Випуск 47. Філософські науки, с. 27 – 32.

6. Лопухова О., Беглова Э. Проективная методика «Рисунок успешной женщины и успешного мужчины» в диагностике гендерных особенностей

субъективного образа «Успешной личности» / Лопухова Ольга Геннадьевна, Беглова Эльмира Ильдусовна // Изв. Саратов. ун-та Нов. сер. 2012. №4. С.69-74.

7. Севостьянов Д.А. Философские аспекты графической диагностики. Вестник Российского государственного университета им. И. Канта. 2010. Вып. 6. С. 50—57.

8. Смолінська О. Діагностичний інструментарій - шкільна зрілість. [Текст] // Офіційний сайт Золочівської ЗОШ I-III ступенів №2 імені Маркіяна Шашкевича [Електронний ресурс]. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://zol-2.schools.lviv.ua/diahnostychnyy-instrumentariy-shkilna-zrilst/>.

9. Сорочук Л.В. Символи-обереги в елементах українського костюма як вияв художньої реалізації образного світу (на матеріалах фольклору) [Текст] / Л. Сорочук // Вісник Київського Національного університету ім. Т. Шевченка. Сер. Українознавство. – 2006. – Вип. 10. – С. 45-47.

10. Розподіл постійного населення за статтю та віком на 1 січня 2016 року -Експрес-випуск - Державна служба статистики України; Київ - 17.06.2016 №105/0/10.2 вн-16.

11. Стребкова Ю. Поліваріантність соціокультурних форм патріархату: пошук критеріїв класифікації / Ю.В. Стребкова // Мультиверсум. Філософський альманах: Зб. наук. пр. — К., 2007. — Вип. 63. — С. 206-213.

12. Супруненко О.С. Смысловий соціально-економічний простір сучасних українців // Економічний часопис XXI: наук. журнал. – К.: Ін-т трансформації суспільства, 2009. - №9-10. – С.54-56.

13. Супруненко О.С. Соціальні смисли vs. соціальна структура українського соціуму // Культура і сучасність: Альманах. – К.: Міленіум, 2008. - №1. - С.168-174.

14. Які знаки та символи є небезпечними для християн // Щоденна інтернет газета «Версії» [Електронний ресурс]. – 28.04.2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://versii.if.ua/bez-rubriki/yaki-znaki-ta-simvoli-ye-nebezpechnimi-dlya-hristiyan-foto/>

References:

1. Burkalo N. I., 2009. Vplyv etnokul'turnoho chynnyka na formuvannya statevorol'ovoyi identyfikatsiyi osobystosti [Influence of ethnocultural factor on forming of sex-role identification of personality]. Aktual'ni problemy psykholohiyi, T. 10., Vyp. 11, Kyuyiv, Hlavnyuk, S. 85–94 (in Ukrainian).

2. Venger A.L., 2003. Psihologicheskie risunochnye testy: Illjustrirovannoe rukovodstvo [Psychological Picture Tests: Illustrated Guide]. Moscow, 160 s., il. (in Russian).

3. Hrabovs'kyy S., 2014. Sotsiokul'turni normy u vymirakh postmodernoyi doby [Social and cultural norms in measurements of postmodern era]. Universytet-s'ka kafedra, № 3, S. 7-26 (in Ukrainian).

4. Hrabovs'ka I. M. Sotsiokul'turni typy "ukrayins'koyi lyudyny" ta yikh povedinkovi vyyavlennya, 2007 [Socio-cultural types of "Ukrainian human" and their behavioral discovery]. Kalendar-shchorichnyk "Ukrayinoznavstvo-2008", Kyiv, S. 88 – 95 (in Ukrainian).

5. Kotova-Oliynyk S. V. Vizual'ni reprezentatsiyi henderu v kul'turi: teoretychni ta metodolohichni pidkhody do vyychennya problemy [Visual representations of gender in culture: theoretical and methodological approaches to studying the problem]. Visnyk Zhytomyrs'koho derzhavnoho universytetu, Vypusk 47, Filosofs'ki nauky, S. 27 – 32 (in Ukrainian).

6. Lopuhova O., Beglova Je., 2012. Proektivnaja metodika «Risunok uspeshnoj zhenshhiny i uspeshnogo muzhchyny» v diagnostike gendernykh osobennostej sub#ektivnogo obraza «Uspeshnoj lichnosti» [Projective methodology "The picture of a successful woman and a successful man" in the diagnosis of gender characteristics of the subjective image of "Successful personality"]. Izv. Sarat. un-ta Nov. ser., №4, S.69-74.

7. Sevost'yanov D.A Philosophical aspects of graphic diagnostics. Vestnik Rossijskogo gosudarstvennogo universiteta im. I. Kanta. 2010. Vyp. 6. S. 50—57.

8. Smolins'ka O., 2014. Diahnostychnyy instrumentariy - shkil'na zrilist' [Diagnostic toolkit - school maturity]. Ofitsiyyny sayt Zolochivs'koyi ZOSh I-III stupeniv № 2 imeni Markiyana Shashkevycha. Article. Retrieved from URL (in Ukrainian).

9. Sorochuk L. V. 2006. Symvoly-oberehy v elementakh ukrayins'koho kostyuma yak vyyav

khudozhn'oyi realizatsiyi obraznoho svitu (na materialakh fol'kloru) [Symbols-charms in Ukrainian costume elements as an expression of artistic realization of imaginative world (on folklore materials)]. Visnyk Kyivsk'koho Natsional'noho universytetu im. T. Shevchenka. Ser. Ukrayinoznavstvo, Vyp. 10, S. 45-47.

10. Rozpodil postyynoho naselennya za statyту ta vikom na 1 sichnya 2016 roku -Ekspres-vypusk [Distribution of permanent population by sex and age as of January 1, 2016 -Ekspres-vypusk], Derzhavna sluzhba statystyky Ukrayiny, Kyiv 17.06.2016 №105/0/10.2 vn-16.

11. Strebkova Yu., 2007. Polivariantnist' sotsiokul'turnykh form patriarkhatu: poshuk kryteriyiv klasyfikatsiyi [Polarity of socio-cultural forms of the patriarchy: the search for classification criteri]. Mul'tyversum. Filosofs'kyy al'manakh: Zb. nauk. pr., Vyp. 63, S. 206-213 (in Ukrainian).

12. Suprunenko O.S. Semantic socio-economic space of modern Ukrainians // Ekonomichny časopys ChChI: nauk. žurnal. – K.: In-t transformaciyi suspil'stva, 2009, № 9-10, S. 54-56 (in Ukrainian).

13. Suprunenko O.S. Smyslovyy sotsial'no-ekonomichnyy prostir suchasnykh ukrayintiv [Social meanings vs. social structure of Ukrainian society]. Kul'tura i suchasnist', Al'manakh, Kyiv, Milenium, № 1, S.168-174 (in Ukrainian).

14. Yaki znaky ta symvoly ye nebezpechnymy dlya khrystyyan [Which signs and symbols are dangerous for Christians]. Article. Retrieved from URL (in Ukrainian).

УДК 94 (477)

Юрій Фігурний

КОНСОЛІДАЦІЯ УКРАЇНСТВА ЯК ВІДПОВІДЬ НА ВИКЛИКИ ПОСТКОЛОНІАЛЬНОЇ ДОБИ: ЕТНОКУЛЬТУРНІ ТА НАЦІЄТВОРЧІ АСПЕКТИ

Анотація. У статті аналізуються етнокультурні та націєтворчі чинники консолідації українства як відповідь на виклики постколоніальної доби. Після відновлення Української держави українці вже понад чверть століття продовжують перебувати у постколоніальній парадигмі розвитку. Лише Українська національна революція початку XXI ст. та збройна й інформаційна агресія Російської Федерація на початку 2014 р. актуалізували процес деколонізації і декомунізації. В умовах неоголошеної гібридної російсько-української війни створилися передумови для остаточної ліквідації пострадянської та постколоніальної політичної, економічної, культурної спадщини. Подолання цих посттоталітарних і постімперських спадкоємних тягарів посприяє подальшій консолідації українства та збереженню українського етнокультурного простору. В процесі дослідження проведено аналіз етнокультурних та націєтворчих аспектів консолідації українства як відповідь на виклики постколоніальної доби; охарактеризовано сутність етнокультурного простору; осмислено значення і роль Української національної революції початку XXI ст. та неоголошеної російсько-української гібридної війни у розгортанні сучасних етнокультурних і націєтворчих процесів; проаналізовано важливість консолідації українства для подолання наслідків постколоніальної доби та перетворенню України з об'єкта на суб'єкт міжнародних відносин.

Ключові слова: Україна, українці, етнокультурний простір, Українська національна революція початку XXI ст., російсько-українська гібридна війна.

Yuri Figurnyi

CONSOLIDATION OF UKRAINE AS AN ANSWERED QUESTIONS OF THE POSTCOLONIAL DUBA: ETHNOCULTURAL AND NATIONWORK ASPECTS

Abstract. This article analyzes the ethno-cultural and nationcreation factors of Ukrainians' consolidation as a response to the challenges of post-colonial era. After the restoration of Ukrainian state Ukrainians for over a quarter century